

Bevezető

Könyvünk az angolul olvasók előtt jól ismert, *Developments in British Politics* típusú, ám természetesen a hazai politikával foglalkozó, magyar nyelvű sorozat első kötete. A sorozatban a kötetek a terveink szerint négyévente jelennének meg, két választás között. A kötetek tágabb szerkezete állandó lesz, azaz a magyar politika nagyobb területeiről mindig belekerül egy-két fejezet, de mivel a kötet célja az új folyamatok, jelenségek, valamint az új kutatási eredmények bemutatása, a konkrét fejezetek (és azok szerzői) már nem ismétlődnek mechanikusan. A trendek, a folytonosságok és a változások megragadása áll a fókuszban. Az első kötet többek között elemzi a 2010-es választások eredményeit, a pártstruktúra átalakulását, a választási rendszer reformját, az alkotmányozási folyamatot, a kormányzati struktúra és a közpolitika-csinálás átalakulását, a politikai kommunikáció új jelenségeit. Olyan témákat választottunk tehát, amelyek valamilyen aktualitással bírnak (pl. alkotmányozás), vagy az elmúlt években jelentős változásokon mentek keresztül, és a változások megragadására vannak tudományos elemzések (pl. a politikai kommunikáció trendjei).

A célközönség a politikatudományi szakma, az egyetemi hallgatók és a szakkönyvek iránt érdeklődő olvasók. A kötet fejezetei nem esszék vagy aktuálpolitikai események publicisztika ízű kommentárjai, hanem új tudományos eredményeket felmutató, szakmailag színvonalas tanulmányok, amelyek megfelelnek a tudományos publikációk normáinak formai (pontos hivatkozások, lábjegyzetek, irodalomjegyzék stb.) és tartalmi szempontból is. A fejezetek elméleti és szakirodalmi kontextusban elemzik a vizsgált jelenséget, és új teoretikus vagy empirikus eredményeket tartalmaznak. Ugyanakkor cél volt, hogy a tanulmányok ne csak a szűk szakmai közönség által értett szakzsargonban íródjanak, hanem a szélesebb, érdeklődő olvasói kör számára is érthetőek és élvezhetőek legyenek. Ez nyelvi és tartalmi elemekben is megnyilvánul. Egyrészt amennyire lehet, egyszerűen kellett fogalmazni, a terminus technicusokat meg kellett magyarázni stb., másrészt a tanulmányok bevezetőjében meg kellett világítani azt a társadalmi és politikatudományi kontextust, amelyben az adott kérdés felmerül, relevanciát nyer.

A kötet egyik célja a tudománynépszerűsítés. Be kívánjuk mutatni a szélesebb, érdeklődő olvasóközönségnek is, hogy lehet színvonalas és releváns, ugyanakkor

az egyértelmű politizálást elkerülő módon elemezni a politika aktuális jelenségeit. A politikatudomány ugyanis az egyik olyan diszciplína, ahol a szaktudományos működés és a közvélemény által ismert, a médiában az aktuális jelenségek többnyire pártos értelmezését művelő „politológia” igen messze esnek egymástól. Kötetünkkel azt a szakadékot szeretnénk áthidalni, amely tehát az igényes politikatudomány és a közvélemény politológiáról alkotott képe között tátong.

A kötet másik fő célja, hogy az egyetemi képzés számára nyújtson segítséget azáltal, hogy az aktuális trendekről ad színvonalas elemzéseket. Az oktatásban mindig probléma, hogy miként elemezzük az aktuális eseményeket úgy, hogy az tudományos szempontból is védhető legyen. A kötet újszerűségét az adja, hogy igyekszik összeegyeztetni a politikai aktualitásokra, releváns problémákra való reflexiót a tudományos színvonallal, valamint a szélesebb olvasóközönség igényeivel. E három szempontnak nehéz egyszerre megfelelni – bízunk benne, hogy más próbálkozásoktól eltérően a miénk sikerrel jár.

A kötet szerzői többségükben az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézetének munkatársai, ám több külső szerzőt is felkértünk. A senior kutatók és egyetemi professzorok mellett fiatal, doktorandusz szerzők tanulmányai is szerepelnek a kötetben, de minden esetben az adott téma szakértő kutatóiról van szó, akiknek új elméleti vagy empirikus eredményei vannak.

A könyv négy nagy tematikus egységre tagolódik. Az első a *Választók, pártok, mozgalmak* címet viseli, és négy tanulmányt foglal magába. Soós Gábor *Kétblokkrendszer Magyarországon* című tanulmánya a hazai politikának az elmúlt bő évtizedben meghatározó szerkezeti sajátosságát, a kétosztatúságát elemzi. Bár egy-egy nagy párt fémjelezte mindkét oldalt, mégsem nevezhetjük kétpárti váltógazdálkodásnak, hiszen mindkét oldalon további, kisebb pártok is jelen voltak, jóllehet, szoros szövetségben az adott oldal nagy pártjával. Soós Gábor felveti, hogy ez a sajátos kétblokkrendszer a 2010-es választás után talán megszűnt.

Róbert Péter és Papp Zsófia *Kritikus választás? Pártos elkötelezettség és szavazói viselkedés a 2010-es országgyűlési választáson* címmel írt tanulmányukban a legutóbbi parlamenti választásokat vették górcső alá. Azt vizsgálják, hogy a pártrendszerben és a hatalomgyakorlásban kétségkívül földindulásszerű változásokat hozó választások mennyiben feleltethetőek meg az ún. kritikus választás elméletének. Következtetésük az, hogy a jelentős átalakulások ellenére valószínűleg nem – az óvatosságot az indokolja, hogy a kritikus választás tényét csak hosszabb időtávon lehet nagy biztonsággal megállapítani.

Mikecz Dániel *Új pártok, változó mozgalmak: A radikális jobboldali és az alternatív mozgalmak pártosodása* című elemzése a 2010-es választásokon mandátumot szerzett két új pártra, a Jobbikra és az LMP-re összpontosít. A mozgalmelméletek koncepciót alkalmazva azt vizsgálja, hogy milyen körülmények segítették, ösztönözték ezen új pártok megalakulását, felfutását, és hogy milyen stratégiával tették

ezt. Megállapítása az, hogy a két párt stratégiája összhangban van a politikai rendszer sajátosságaival.

A könyv első tematikus egységét a Tóth András és Grajczár István által írt fejezet, *A nemzeti radikalizmus: a jobboldali radikalizmus negyedik hulláma Magyarországon* című tanulmány zárja. A tanulmány a Jobbik útját vizsgálja az országgyűlésig, és arra keresi a választ, hogy milyen tényezők okozhatták a jobboldali radikalizmus felfutását Magyarországon. Feltevésük szerint a Jobbik a radikalizmus új modelljét képviseli, és azt jósolják, hogy hasonló pártok máshol is fel fognak bukkanni, meg fognak erősödni.

A könyv második egységének címe *A politika és értelmezései*. Ide olyan tanulmányok kerültek, amelyek a politika képéről, stílusáról szólnak, beleértve a politika szereplőinek önreflexióját a saját tevékenységükre.

Szabó Gabriella és Kiss Balázs *Trendek a politikai kommunikációban: Magyarország az ezredfordulón* című írásukban a korábbi kutatási eredményeikre is építve hosszabb távú trendek felvázolására vállalkoztak. Azt mutatják be, hogy miként jelent meg és vált fontossá a hazai politikában a perszonalizáció, a marketing-szemlélet és más, a pártok által most már széleskörűen használt kommunikációs technika, eljárás.

A Szűcs Zoltán Gábor által írt fejezet a magyar politikai diskurzus változásait elemzi az utóbbi tíz évben. Tézise az, hogy az ezredforduló időszaka fordulópontnak bizonyult a magyar politikai gondolkodás történetében is: míg a kilencvenes éveket egy úgynevezett szociologizáló politikai nyelv dominanciája határozta meg, a kétezres évek egy újkonzervatív nyelv megjelenéséről, elterjedéséről, s mindenekelőtt az erre adott válaszkísérletek sokféleségének a politikai diskurzus formálódására tett hatásairól szóltak.

Csurgó Bernadett, Kristóf Luca és Légmán Anna *Politikus-narratívák az új parlamenti pártok képviselőinek körében* címmel írt tanulmányukban az országgyűlésbe most bekerült új képviselőkkel készített életútinterjúkat elemezték, elsősorban abból a szempontból, hogy a kérdezettek miként értelmezik, értékelik saját politikusi szerepüket. Figyelemre méltó megállapításuk, hogy a politikusi szereppel maguk a politikusok sem szívesen azonosulnak – ez feltehetően a hazai politika mélyebb problémáira utal.

A harmadik tematikus blokk a *Kormányzat és intézmények* címet viseli, és két fejezetből áll.

Gallai Sándor és Molnár Balázs *Átalakítás alatt zavartalanul? A második Orbán-kormány szerkezete* című írása az elmúlt két év intézményi változásait elemzi. Megállapításuk az, hogy az átalakítások elsősorban a centralizáció irányába hatottak, még akkor is, ha egyes döntésekben a decentralizáció elve is érvényesült. Az új kormányzati struktúra erős politikai akaratérvényesítést lehetővé tevő intézményrendszert hozott létre, azonban ennek hatékony és funkcionális működését erősen megterhelik az állam által újonnan átvett feladatok. Valószínűleg elkerülhe-

tetlenek lesznek a korrekciók a közszolgáltatások ellátásához kötődő feladatok megszervezésében. Szerkezeti vonatkozásban viszont az új területi közigazgatási rendszer ennél stabilabbnak bizonyulhat. Ennek fő oka az, hogy az eredeti helyzet visszaállítása a mindenkori kormányok önértékébe ütközne, mert azzal saját mozgásterüket és politikai befolyásukat csökkentenék.

A Sebők Miklós által írt fejezet a válság táplálta delegálás kérdéskörével foglalkozik a pénzügy-politikai jogalkotásban 2006–2010 között. A kérdés az volt, hogy vajon itthon is megfigyelhető az a tendencia, hogy krízishelyzetben a kormány hajlamosabb lemondani a döntési jogköreiről, és azokat szakértők által vezetett független testületeknek átengedni, nyilván abban a reményben, hogy azok majd megoldják a felmerült problémákat. Nos, a gazdasági válság kitörésének időszakát és a pénzügy-politikai kérdéseket vizsgálva az empirikus kutatás eredményei szinte minden részlemük tekintetében megerősítik a válság táplálta delegálás elméletéből levezethető hipotéziseket.

A kötet befejező része a *Politikai rendszer és demokrácia* címet viseli, és négy tanulmányból áll.

A Balázs Zoltán által írt elemzés a magyar alkotmányossági trenddel veti össze a 2010–II-es alkotmányozás folyamatát és eredményét. Állítása az, hogy a Fidesz által kezdeményezett alkotmányozás minden látványos és zajos vita, konfliktus, ellenérzés ellenére vélhetően nem jelent törést a magyar alkotmányosság trendjében. Az Alaptörvény nyilván változtat egy s máson a hazai politikában is, ám a szöveg tartalmilag nem távolodik el a magyar alkotmányosság eddigi hagyományaitól, legyen szó az államformáról, a történetiség elvéről vagy az állampolgári jogok és köteleességek meghatározásáról.

Boda Zsolt *Legitimációs problémák Magyarországon* című tanulmányában azt vizsgálja, hogy mi a kapcsolat a hiteles politika és a kormányzati teljesítmény között. Az értékalapú legitimitás modelljéből kiindulva azt állítja, hogy a magyar politika súlyos legitimációs deficittel küszködik. Ennek fő oka a méltányos kormányzati működés, a hiteles politikusok és az integer államigazgatás hiánya, következménye pedig az, amit a hétköznapiakban is érzékelünk: a magyar állam és kormányzat mind rosszabb teljesítményt mutat a gazdasági, társadalmi problémák kezelése terén.

A Körösenyi András által írt fejezet *A politikai polarizáció és következményei a demokratikus elszámoltathatóságra* címet viseli, és azt vizsgálja, hogy mi okozta a magyar politikának az elmúlt húsz évben tapasztalható egyre erősödő polarizálódását, szakértáborokra szakadását. Körösenyi tézise az, hogy a polarizálódás elsősorban a politikai elit és értelmiségi holdudvaraiknak a műve és felelőssége – a társadalom megosztottsága csak követte, leképezte az elit mozgását. Az immár szélsőségesnek mondható polarizáltság azonban problémák forrása, hiszen nemcsak a mérsékelt politika és az együttműködés esélyét csökkenti, hanem a hatalmon lévők elszámoltathatóságát is megnehezíti.

A kötet zárófejezetében Tölgyessy Péter a Fidesz elmúlt két évét elemzi, és azt a feltevést fogalmazza meg, hogy az intézményi és stílusbeli változások olyan mértékűek, hogy a magyar politikának is új irányt szabhatnak. Kérdés persze, hogy ez az új irány a korábbinál vajon jobban képes lesz-e választ adni a magyar társadalom és politika előtt álló – például a jelen kötetben is elemzett – kihívásokra, avagy éppen ellenkezőleg, újabb problémákat fog okozni.